

Рецензії.

На крилах фантазії.

Мирослав Каній. Країна блакитних орхідей. Повість. Накладом видавничої спілки „Новий Час“. Львів, 1932. Стор. 159, 8^о.

Фантастична повістєва література в нас ледви народжується. Маємо досі лише три чи чотири фантастичні повісті в дусі Жюль Верна, Уельса, Флямаріона і т. ін. Тим часом значіння фантастичної повісти може бути дуже велике, особливо для молоді. Фантастична повість може бути дуже добрим допомоговим засобом для розвитку в молодих читачів патріотизму, релігійно-етичних почувань, зацікавлення різними ділянками науки, зокрема нпр. астрономією, хемією, різними галузями технічного знання ітд. Гарна й цікава фантастична повість може збудити зацікавлення до книжки, а zarazом сприяти розвиткові естетичного смаку і спрямуванню юнацької фантазії в розумний бік. Але найкращі фантастичні повісті мають не тільки педагогічну вартість, нераз бувають це високоцінні літературно-мистецькі твори, нераз в них також порушується основні релігійно-філософічні, особливо релігійно-етичні проблеми (порів. нпр. „Володар світу“ Бенсона, „Атлантида“ Мережковського), часто служать вони й для розв'язання суспільно-політичних проблем, іноді мають і певне наукове значіння ітд. Словом, фантастичні повісті бувають дуже ріжноманітні — від легкої казки для дітей до найповажливіших літературно-філософічних творів.

Тому з великим інтересом придивляємося ми до зародків у нас фантастичної повісти й зокрема до появи отсеї нової „повісти будуччини“ — „Країни блакитних орхідей“, в якій дія відбувається в Українській Імперії на початку XXI століття, в якій оповідається про лет на Марс мешканців землі, про лет на землю мешканців Марса — нащадків колишніх переселенців на Марс з Атлантиди, про життя на Марсі, про дивовижні марсіянські орхідеї з людськими очима, про долю Атлантиди, а рівночасно й про деякі сторони життя на початку XXI-го століття, зокрема про столицю молодого, але вже могутнього на початку XXI. віку Української Імперії — Київ, ітд.

Перед автором „Країни блакитних орхідей“ миготіла незвичайно інтересна й приваблива ідея зіставити поруч себе два світи — легендарний світ величної прадавньої Атлантиди й вимряний в уяві автора світ теж величної майбутньої Української Імперії XXI. віку. Стремління до такого зіставлення особливо виразно відбивається в отсім малюнку при кінці повісти.

„Особливо зворушливим був момент, коли Кроней (головний жрець і монарх марсіян — нащадків переселенців з Атлантиди, котрий перелетів з Марса на землю), стоячи на естраді біля президіяльного стола в Київській Академії Наук на урочистім засіданні на його честь, дякував за привітання, промовляючи атлантицькою мовою до зібраних... Ще більш зворушливою

була хвиля, коли він, звертаючись до молодого гетьмана... із перлинами на віях простягнув свою руку до його у дружньому привітанні!

Здавалося, що Вчора встало з могили й вітає Сьогодні.

Два світи — один, що йому давно вже „у покой“ проспали, другий, ледвищо ставлючий свої кроки по життєвому шляху.

Одначе, на жаль, автор не розробив цієї ідеї, не втілює її в якінебудь яскравіші та глибші форми. Ідея ця, можна сказати, саме лише миготіла, але не світила авторозі при писанні його твору. Тому й зіставлення двох світів вийшло, в суті речі, механічне, чи радше випадкове. Що більше, й „обидва світи“ — легендарної Атлантиди й майбутньої України змальовані теж майже виключно з зовнішнього боку, особливо Україна ХХІ. ст. Не знаємо, чи автор занадто спішився, пишучи свою „повість“ (на великий поспіх у писанні вказує безліч, часом просто жадликих прогріхів автора в мові, а навіть в ортографії), чи авторові забракло фантазії; тільки тому своєї повісти автор розробив взагалі досить поверховно. Автор не використав як слід, навіть мітів про Атлантиду. Про те, всетаки й в „повісті“ — „Країна блакитних орхідей“ Атлантида виступає як світ величної культури минулого. На жаль, значно слабше враження робить на читача змальована в „повісті“ майбутня Україна: в ній ніби то є теж і своєрідна велич, і висока культура, й велика могутність, але автор це все позазначував лише легкими рисами, не показавши суті й духа цієї майбутньої величи культури й могутности, не показав нам „душі“ майбутньої України, як сам він її уявляє. А це було б мабуть найбільше цікавим. Автор зіставляє поруч себе Атлантиду й Україну. Вже саме це зіставлення змушує уявляти собі майбутню Україну, як найкращий, найвеличніший, наймогутніший край світу, як носія якоїсь великої місії, як втілення якоїсь великої ідеї. Але даремно шукали б ми в „повісті“ хоч би приблизного з'ясування, в чому полягає ця „місія“ чи ця „ідея“. Ми не хочемо цим сказати, що автор повинен був творити у своїй „повісті“ якусь суцільну національно-месіянську ідеологію; але думаємо, що й з погляду ідеологічного й з погляду мистецького твір його був би незрівняно більше вартим уваги, більше закінченим і досконалим, якби автор зумів втілити в мистецькі образи якийсь дійсно величний ідеал України „ХХІ. віку“.

Автор кинув щоправда кілька рис: його „Україна ХХІ-го віку“ є монархічною державою на чолі з гетьманом, що тішиться загальною любов'ю населення України; далі, його „Україна ХХІ. в.“ — край християнський (не атеїстичний і не байдужний з погляду релігійного), а при тім, здається, католицький; на „Україні ХХІ. в.“ квітне наука й взагалі культура ітп. Але цього всього, розуміється, занадто мало для створення уяви про майбутню велику Україну. — До речі, ми цілком погоджуємось з автором, що — наколи б дійсно Україна здобула собі визначне становище серед народів світу — це по всякій імовірності могло би найскоріше наступити при монархічним

устрою держави; для змалювання ж величності й могутності України ХХІ ст. очевидно теж найвідповіднішим було представити її в образі імперії (про те, яке велике значіння для уяви про величність і вартість нації, має факт існування в неї монархічної держави незвичайно інтересні уваги дає у своїм романі „Божки“ Винниченко). Але рівночасно вважаємо, що було б доцільнішим (саме для надання більшої величності й блиску) надати в повісті „Країна блакитних орхідей“ майбутньому українському монархові титул цісаря або імператора, що незрівняно більш імпонує, ніж невивразний і неясний щодо свого змісту титул гетьмана.

В кожному разі, хоч повість „Країна блакитних орхідей“ і не становить якоїсь особливо визначної появи на нашій літературній полі й очевидно не ввійде на сторінки історії українського письменства, всетаки її можна вважати позитивним здобутком нашої сучасної літератури. Вона в кожному разі не гірша, ніж повість деяких наших „признаних“ і загально в нас шанованих ніби то талановитих „повістярів“, які одначе часто випускають малозмістовні й просто аж наївні твори (але знаходяться критики, що ще й як захвалюють ці твори!). Серед сучасної нашої літературної кризи, коли з-посеред наших літературних новин рідко можна щось вибрати навіть для „цікавого читання“, „Країна блакитних орхідей“, без сумніву, варта уваги. Повість ця читається із значним зацікавленням, яке чим далі — більше зростає, особливо в другій частині.

З погляду педагогічного повісті цій, здається, не можна закинути нічого, крім численних прогріхів у мові й ортографії. Якби не ці прогріхи, можна б сміливо рекомендувати цю повість до читання шкільній молоді, якій, сподіваємося, вона буде подобатися.

З погляду патріотичного повість ця, хоч не дає того, чого б можна було від неї сподіватися, всетаки є без сумніву корисна. Взагалі, слід побажати, щоби автор „Країни блакитних орхідей“ продовжував свою літературну працю, але при тім старанніше обробляв сюжет і мову своїх творів. Здається, що ми можемо чекати від нього ще не одної гарної й цікавої повісті.

В. Миротільський.

Степан Семчук: Фанфари. Видавництво „Вогонь“. Жовква-Шикаго, 1931. Стр. 143. Книжка „присвячена для всіх українців без виїмку, особливо землякам королівського міста Львова, щоби... власними силами на Рідній Землі власну владу встановити“.

Автор добре назвав свою книжку „Фанфари“. У всіх своїх, тут зібраних, 17-ьох поезіях він трубить і трубить (аж в ухах лящить) заєдно одне й те саме й однаково: князенно, вульканно, бурунно, чугунно, вогняно, багряно, загравно, стрілисто, ясно,